

Os Galos

REVISTA DE DIVULGACIÓN DA
CULTURA MARÍTIMA E FLUVIAL

BUEU 2020
Nº 14

O bueués José Antonio Mauricio García, guerrilleiro na URRS

Arturo Sánchez Cidrás

J. Antonio Mauricio García
Moscova 1950

José Antonio Mauricio García (1916-1976), nado no barrio da Praia de Bueu¹ (Pontevedra) a véspera da Noiteboa de 1916. Foi o segundo, e único varón, de 6 irmáns² fillos de Angélico Mauricio Martínez e Soledad García Rosas.

*Case vinte anos despois, no xaneiro de 1936 temos a uns cantos mozos de Bueu accedendo á primeira quenda das quintas e nela estaba José Antonio Mauricio que a pesar de traballar de ferreiro co seu pai³, posuía a Libreta de Mar polo que lle correspondeu facer o servizo militar na Armada. Tras un curto período de instrución no Ferrol o seu primeiro destino é formar parte, en calidade de mariñeiros de 2^a, da dotación do acorazado «Jaime I». Como compañeiros del nese barco estaban os bueueses Carlos Corral Ferreiro e José Castro Estévez, algo máis novos ca el xa que se enro-
laron como voluntarios na Mariña⁴.*

O 17 de xullo de 1936⁵ o barco «Jaime I» está atracado no porto de Santander⁶. Ante as noticias que proviñan do norte de África o goberno ordenou a súa saída cara o estreito de Xibraltar pero facendo escala en Vigo para recoller a parte da tripulación e avituallarse. O día 20 cando saen con destino ao Sur, o ambiente non era nada clarificador en canto ao partido que na guerra, xa comezada, tomaría a cúpula de mando do acorazado⁷. En vista do cal, 15 dos cabos afíns ao Fronte Popular, a Unión Militar

Republicana Antifascista (UMRA) ou simplemente con tendencias libertarias tiñan preparado un plan para facerse co barco. Só estaban á espera das ordes do goberno; orde que chegou a través da radiotelegrafía. Armados, deciden reducir á oficialidade, que se resiste. Tras un cruce de disparos logran acceder á ponte de mando causando máis dunha ducia de mortos⁸ así como de prisioneiros⁹. Noméase un Comité de Mando do «Jaime I» órgano formado nun primeiro momento por auxiliares, cabos e mariñei-

1 Actual rúa Montero Ríos.

2 Soledad (1915), José Antonio (1916), Carmen (1919), Dolores (1921), Emilia (1923) e María (1926)

3 Nun galpón da actual rúa Caripa (Banda do Río de Bueu)

4 20 de xaneiro de 1936.

5 Data da rebelión militar en Melilla que supuxo o punto de inicio da Guerra Civil Española.

6 Non estaba toda a tripulación xa que nesas datas un terzo da mesma atopábase de permiso.

7 Días atrás o goberno cambiara ao comandante. Pero quedaban moitos oficiais dos que non se fiaban desde que no mes de maio dese ano o Jaime I fixera unhas manobras en Canarias e o Comandante Xeral de Canarias, Francisco Franco Bahamonde, tivera conversas “sospeitosas” cos xefes e oficiais do Estado Maior e buques presentes nas manobras.

8 A consecuencia desta sublevación morreron por parte da oficialidade (cualificada polos cabos de 'fascio') 2 capitáns de corveta, 5 tenentes de navío, 6 alféreces e, por parte da tropa (cualificada de 'leais'), 2 auxiliares, un mestre instrutor e 1 cabo artilleiro.

9 Algúns dos cales serían executados días despois polo Comité de Mando do barco.

Acoirazado Jaime I

Parte da tripulación do Jaime I

ría afin. Aínda que nas accións máis lutuosas¹⁰ e vivencias máis dramáticas¹¹ no buque non aparece significado José Antonio Mauricio¹², estas si van a condicionar o seu futuro.

O pai, Ángelico Mauricio

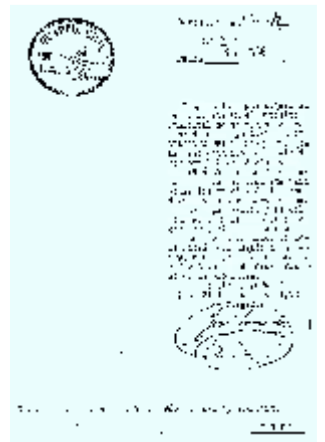
Dadas as dificultades de comunicación entre os distintos puntos do país por estar este en guerra e, o aínda máis difícil, entre territorios controlados por gobernos enfrontados fainos pensar que José Antonio descoñece, polo menos nun primeiro momento, a breve detención

do seu pai Ángelico Mauricio, por *ser das esquerdas*, que se saldou cuns días no depósito municipal, con malleira incluída.

Por esas mesmas datas dáse o arresto (31-8-1936) e posterior procesamento, do seu primo Ángelico Mauricio Martínez “O Menichu”¹³.

Ángelico Mauricio estivo incurso no Bando de declaración do Estado de Guerra, na causa 1308, en compañía de 7 veciños máis por “rebelión” por, supostamente, dedicarse a “*buscar dinamita para voar as pontes da Chadiza na estrada de Bueu a Cangas por Beluso e o de Canudo na de Bueu a Cangas por Portela*”.

Condenado a cadea perpetua e inhabilitación, pasa por diversos cárceres, entre eles o Lazareto de San Simón, ata que o 16 de maio de 1937 pasa ao penal de San Cristóbal, no monte Ezcaba preto da capital Navarra. Cae morto¹⁴ na fuga que da prisión fixeran case 800 reclusos o domingo 22 de maio de 1938.

Detención de Ángelico Mauricio Martínez O Menichu

10 Ao longo de case un ano de participación na guerra (Tánxer, Ceuta, Málaga, Mallorca, Almería, etc.) o Jaime I sofre bombardeos con mortos e feridos, así como danos relevantes, en repetidas ocasións. Por exemplo, cando se dirixían a Tánxer logo da toma do barco; ou posteriormente, o 13 de agosto do 1936, cando unha das bombas lanzadas por 3 avións alemáns mataron 6 e feriron a varios da tripulación; ou tamén o bombardeo que realizaron 5 avións (21 de maio do 1937) na costa almeriense do que, aos importantes estragos no barco, hai que engadirlle 5 mortos e 23 feridos.

Pero a explosión que acabou co acoirazado deuse por causas descoñecidas (Sabotaxe? Explosión caldeiras? Soprete dun traballador?...) o día 17 de xuño de 1937 no peirao La Curra de Cartaxena onde estaba a ser reparado. Neste 'accidente' morreron máis de 300 persoas e houbo algo máis dun cento de feridos. Dous deses mortos eran de Bueu: Enrique Graña Pouseu e Joaquín Ríos Chamadoira. Ao estar afundido no peirao, vinte días despois, foi dado de baixa.

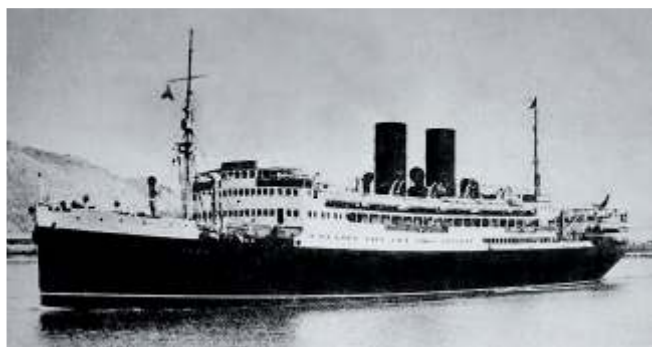
11 Parte da tripulación do Jaime I tamén estivo implicada en fusilamentos, sobre todo, na praza de Cartaxena.

12 Tampouco o resto dos bueuses, compañeiros seus no barco.

13 O nome do pai e do primo coinciden, Ángelico Mauricio Martínez. O primo, que naceu en Marín, ao estar a súa nai Áurea solteira, toma os apelidos desta, coincidencia que veu en dar algunha vez en equívocos aos que tratamos este período da nosa historia.

14 Morreron ou foron fusilados 206 persoas das que 6 eran de Bueu: Ángelico Mauricio Martínez, Salvador Parada, José Ave, Salvador Lobeira e Benito Núñez. Outros bueuses morreron en San Cristóbal ou no seu posterior traslado a Cuellar: Benito (Eugenio) Aldao Lobeira (1-3-1939), Abelardo Barreiro Paredes (18-10-1940), Benito Pastoriza Fariña (xuño 1943. Enterrado en Cela-Bueu no 2013) e Manuel Aldao da Horta. Só 12 bueuses puideron volver a casa.

Aínda que na distancia, outro barco se cruzaría na vida de José Antonio Mauricio. Este sería o cruceiro «Almirante Cervera». Mentres o «Jaime I» estaba a defender as costas españolas polo sur o «Almirante Cervera» o facía, con bandeira distinta, polo norte. Nun primeiro momento da guerra ambos barcos estaban no mesmo bando ata que unha importante parte da tripulación do «Almirante Cervera» foi detida¹⁵ pola súa actitude na toma do barco, na defensa da cidade de Ferrol e da legalidade vixente. A represión sobre os mesmos aínda continuou anos despois do inicio da guerra. Así houbo varios consellos de guerra por “rebelión” nos que se ditaron sentenzas a morte, reclusións perpetuas, a meses e anos de prisión; tamén 16 absolucións. Das penas de morte algunhas foron conmutadas pola de cadea perpetua, como lle ocorreu ao bueués, mariñeiro distinguido, Manuel Vidal Ogando¹⁶, cuñado da irmá¹⁷ de José Antonio Mauricio.

Juan Sebastián Elcano

O dito popular di “Non hai dúas sen tres” e para confirmalo observamos que un terceiro barco (e non sería o último) interfere na vida do mariño José Antonio.

15 Algúns nas mesmas rúas da cidade ferrolán.

16 A pena de morte foi ditada o 25 de xuño de 1939 no macro consello de guerra en Ferrol, logo conmutada pola de cadea perpetua e posteriormente (1940) a de cadea perpetua por unha ducia de anos de prisión. Logo de saír da cadea quedou a traballar no Ferrol.

17 Emilia Mauricio García, que estaba casada con Antonio Vidal Ogando.

18 Domingo, 11 de xullo de 1937.

19 O mesmo farían con outras, case duascenas, persoas pertencentes ás 8 embarcacións máis en distintos portos do Báltico e do Mar Negro. Rematada a guerra en España o barco foi incorporado á armada rusa no Mar Negro e ao longo dos anos foi modificado para axustalo ás necesidades militares (Taller, hospital, mercante artillado,...) e en cada unha destas funcións era bautizado cun nome distinto («Volga», «Odessa» ou «Jakutia») así ata o 1968 que foi desmantelado no porto Inkermnan da península de Crimea

20 E, segundo o sesgo ideolóxico de cada un, as interpretacións ou xustificacións deste feito varían. Estas van dende o roubo, puro e duro, das embarcacións ata as dunha política de protección e tutela de embarcacións, tripulación e mercadoría, por parte das autoridades rusas, polo risco que supuña neses momentos a navegación polo Mediterráneo.

21 Nalgún momento tratáronos como “emigrantes políticos”.

22 Luzia lordache Câtstea en «Vidas y destinos. Los marinos republicanos del Gulag». Drassana, 18. 2010.

Será o mercante «Juan Sebastián Elcano», requisado á Compañía Transatlántica, polo goberno republicano a inicios do 1937 para servir de aloxamento aos que chegaban a Barcelona desprazados pola guerra. Logo ante a necesidade de transportar alimentos e material bélico comeza a facer a ruta ao porto de Odessa no Mar Negro. Serían tres as viaxes levando froitas, chumbo e outros produtos e traendo trigo, algodón, etc. e, sobre todo, repostos para a aviación e armamento en xeral. Pouco antes de que parta de Cartaxena¹⁸ o «Juan Sebastián Elcano» para realizar unha terceira viaxe, José Mauricio García é destinado a este barco en calidade de artilleiro.

Odessa (Одесса)

Chegaron con toda normalidade a Odessa e o 19 de xullo xa estaban cargados de material militar (repostos para a aviación) e preparados para saír cando, inexplicablemente, os rusos mandaron baixar a toda a tripulación, un cento de homes, e incautaron¹⁹ o barco aducindo erros nos permisos e documentación do mesmo²⁰. José Antonio, e o resto dos compañeiros da tripulación, sen poder regresar a España, foron confinados nunha situación xurídica bastante estraña²¹ pois non encaixaban en ningún dos motivos: prisioneiros guerra, contrabandistas, refuxiados, etc. e, para máis, pertencían a un país e a un goberno “amigo”. E segundo recolle Luzia Lordache²² “os tripulantes situados en Odessa foron desembarcados e trasladados a unha residencia do Comisariado do Pobo para a Mariña, mentres que a súa alimentación corría a cargo da Compañía Navieira do Mar Negro”.

De todas as tripulacións retidas, algúns foron repatriados no 1938 e 1939²³ e, rematada a Guerra Civil Española, aos que aínda estaban en Rusia²⁴ lles deron a *elixir* se querían volver á España de Franco ou quedar. Ante esta pregunta trampa²⁵ moitos decidiron quedar e outros optaron por unha terceira vía, solicitar saír a países europeos (Francia, Belxica, etc.) ou a países Latino Americanos (México, Uruguai, Arxentina, etc.). Antonio Mauricio pediu exiliarse en Arxentina, e ao non permitírselle, pasou a ser un máis dos moitos que lles *tocou* quedar na URSS. Polo menos aos inicios o fixo en condicións precarias, traballando case un par de anos nunha fábrica-estaleiro na mesma Odessa.

Rostov (Ростов)²⁶

Cando finalizou o verán de 1939 o Consello Central dos Sindicatos Soviéticos coloca a traballar en distintos tipos de fábricas a máis de medio cento de militares españois. Ao noso protagonista correspondeulle unha fábrica na cidade de Rostov. É nesta cidade onde, en 1941, o colle a invasión alemá ou, o que para os rusos veu sendo, a “Grande Guerra Patria”. El, ao igual que fixeron moitos compañeiros retidos no territorio ruso, alistáronse como soldados para dar continuidade a súa guerra particular sobre o *fascismo*²⁷; iniciada, e perdida, anos antes en España.

---

23 Nese continxente irían as tres cuartas partes dos tripulantes do «Juan Sebastián Elcano»

24 Utilizarei esta terminoloxía, de forma xenérica, en vez de Federación de Rusia, Unión Soviética, URSS ou a específica da república a citar, por ser un referente claro na linguaxe popular.

25 Aos que insistían nesas demandas foron tidos por 'inimigos', 'desertores',... e os máis significados por desexar volver a España, foron internados en campos de traballo ou gulag de Járkov, ou máis ao leste en Krasmojarsk, ou en Norilsk (ao norte do Círculo Polar Ártico), etc.

26 Quixera facer a aclaración de que nas fichas/informes (Dirección General de Seguridad Núm. R.S. 5.551 e do PCE, Núm. 2593) para José Antonio Mauricio hai erros lóxicos de transcripción da toponimia rusa, sobre todo nas da Dirección General de Seguridad, por ser copia literal do que se interpreta dos interrogatorios orais. Son máis atinadas as do PCE por coincidir na grafía con cidades reais e por vir avaladas polas fichas-control dos sindicatos e goberno ruso.

27 Recordemos que nos barcos que foran a Rusia ían en calidade de militares. Ase mesmo, moitos dos chegados como “Nenos da guerra” tamén combateron en batallóns soviéticos.

28 Termo usado en Rusia para referirse a rexións, territorios ou 'marcas' da periferia.

29 En Krasnodar tamén viviron varios galegos. No 2006 Delmi Álvarez protagonizou un fermoso documental (“A última fotografía”, dirixida por Andrés Mahía para a TVG) nesa cidade, onde entrevistaba ao vilagarcían Federico Doval, ex-soldado da División Azul, e ao bueués Antonio Rey Pereira, que fora 'Neno da Guerra’.

30 Nesta rexión tamén había campos de concentración de tristes lembranzas para algúns cidadáns españois.

31 Algún dos seus integrantes din que foron eles mesmos os que por carta lle solicitaron a Stalin ter a oportunidade de pelexar e combater ao fascismo.

32 Dicer que había moitos grupos de guerrilleiros, como os dos rusos Medvediev, Tvórogov, etc. ou como os comandados polos españois Domingo Ungría J. Fernández, J. Gómez, E. García, F. Rioja, F. Gaspar, etc., que tiñan entre os seus membros un número significativos de republicanos españois.

Ordzhonikidze (Орджоникидзе)

Pouco tempo despois sería trasladado a outra fábrica na que tamén se producía material de guerra, a 400 km ao Sur de Rostov, na cidade de Ordzhonikidze, krai²⁸ de Krasnodar (Краснодар)²⁹.

Aktobé (Ақтобе)

Logo, ante o avance das tropas alemás, moitos obreiros e poboación rusa escapan cara o leste. José Antonio chega evacuado á provincia de Aktobé no afastado Kazajistán, e máis concretamente, na capital Aktobé que naqueles anos era coñecida coma Aktyubinsk³⁰. Alí traballou case un ano e, mobilizado de novo polo exército ruso, foi trasladado a Moscova.

Moscova (Москва)

Chega á capital rusa no 1944. Alí coñece a outros españois, algúns do Partido Comunista de España (PCE) que o animan a afiliarse. Isto daralle, ante as autoridades rusas, un *plus* de fiabilidade como elemento do sistema.

En compañía de soldados rusos e compañeiros españois foi recrutado³¹ para formar parte dunha brigada de guerrilleiros³² ao servizo do Comité do Pobo para Asuntos Internos (máis coñecida coma (NKVD)). Para isto recibiron, durante tres meses, formación teórica e práctica en tácticas de guerrilla, de

infiltración, vixilancia, manexo de explosivos, sabotaxes, captación da poboación civil, propaganda, etc.

Crimea (Крым)

Os guerrilleiros españois, como José Antonio, conformaron unha páxina especial na “Gran Guerra Patria” non só polo valor demostrado senón pola eficiencia das actividades realizadas contra os exércitos alemáns en distintos lugares da xeografía rusa: Dende o Báltico ao Cáucaso, de Moscova a Crimea, etc.

José Antonio Mauricio estivo realizando o seu labor guerrilleiro nunha zona, a de Crimea, que lle era coñecida por ter vivido case un lustro preto dela, desde aquel fatídico ano de 1937 que fora retido en Odessa ata a súa estancia en Ordzhonikidze. Aínda que o tempo que estivo operativo como guerrilleiro foi curto (dous meses) xa que finalizou a guerra, as accións realizadas polo seu grupo foron relevantes para o coñecemento dos movementos do inimigo, así como para atacar puntos estratéxicos da retagarda ou dinamitar puntos neuráxicos das comunicacións e transporte alemáns.

O *Crimea (Крым)* en Castellón 1957

Moscova (Москва)

Finalizada a súa actividade guerrilleira é desmobilizado, polo menos oficialmente xa que na realidade segue a pertencer ao servizo de información e vixilancia do NKVD, pasa a vivir na capital Moscova.

33 A partir do 1957, a gubernamental Comisión Coordinadora de Repatriación, para evitar problemas cos retornados de Rusia, toma en serio as vantaxes políticas e sociais de que este colectivo conseguira introducirse rapidamente no mercado laboral e para iso articula enlaces con empresas, propietarios de vivendas, etc.

34 Todos eles fillos de irmáns do seu pai Angélico Mauricio.

A súa "pantalla" ou actividade laboral será nun complexo industrial onde está a fábrica T-30 na sección adicada á fabricación de avións para posteriormente pasar á sección de “aparells para viaxeiros”. Nesta situación estivo ata que no 1957 déronse as condicións axeitadas para ser repatriado a España.

Talleres de Barreras-Anos 1950

España

José Antonio Mauricio chegou repatriado procedente de Odessa no barco ruso «Crimea» (Крым), o 28 de setembro de 1956, ao porto de Valencia na 1ª das expedicións oficiais organizadas a este fin. Logo os retornados, foron trasladados en autobuses a Zaragoza para seren interrogados, coa desculpa de facilitarlles a documentación española. De Zaragoza tivo que ir para a súa casa de Bueu, que era para onde tiña autorización, pois el pensaba achegarse primeiro á Barcelona xunto coa súa *compañeira*, unha catalá de nome Lucía de Pablo Cuéndez, que coñecera na súa estada en Moscova e coa que tamén fixera a viaxe de retorno dende Rusia.

O 3 de outubro son recibidos en Bueu José Antonio e unha veciña chamada Carmen Libertad Rosales Villanueva que era “Nena da guerra” en Rusia e fora repatriada con el no mesmo barco. Ao pouco tempo José Antonio pasou a vivir en Vigo onde atopou un traballo³³ de soldador no sector naval, na empresa Barreras e nun primeiro momento residiu na casa duns familiares³⁴. Cando puido independizarse quixo tamén formalizar o matrimonio con Lucía de Pablo Cuéndez e casaron en San Miguel de Bouzas (Vigo) un domingo, 16 de abril de 1961. Non tiveron fillos.

A biografía da súa esposa, Lucía de Pablo, merecería un apartado, quizais máis amplo, pero ante a ausencia de datos vou dar unha pequena pincelada: Naceu na provincia de Barcelona no 1919 e sendo unha moza afiliouse ao Partido Socialista Español. Con 19 anos decidiu ir coma voluntaria na misión humanitaria que desprazou a varios miles de nenos para evitarlles o horror da guerra e que os levou a países de acollida como Francia, Reino Unido, México... e Rusia. Sería en este último país a onde chegou cun grupo de nenos e no que se puxo a traballar como auxiliar para atendela no que se deu en chamar “Casas Infantís”. Hai constancia de que traballou nelas, polo menos, de 1938 a 1947 e dado que non tiña formación pedagóxica o fixo distintos traballos auxiliares, como o de modista, que exerceu na casa nº 5 de Óbninsk³⁵ ata 1943.

Intuímos e lembramos na vida de José Antonio Mauricio García e de Lucía de Pablo vinte anos de ausencia forzada polos acontecementos e pola política; experimentado agudas nostalxias dos seus seres queridos e da terra e o mar que os viron comezar a medrar como persoas.

Vinte anos que marcaron o carácter e a forma de mirar o mundo pero que, ao contrario doutros compañeiros deixados polo camiño da vida, tiveron un final tantas noites agardado.

Vinte últimos anos nos que grazas á súa familia, aos seus traballos, aos amigos... á súa terra, contradiciron ao tango³⁶, xa que foron vinte anos dunha bagaxe positiva que se levaron con eles, pero dos que deixaron rastros que nos permitiron gravalos na Memoria do seu pobo para que non caian no esquecemento.

Nota: Agradecemento moi especial a Angélico Luís Vidal Mauricio pola información aportada e polas fotografías familiares.

Bibliografía

·Arquivo Municipal de Bueu. Arquivoiro, Belarmino Barreiro Rosales.

·Alted Vigil, Alicia; Nicolás Marín, Encarna e González Martell, Roger: «Los niños de la guerra de España en la Unión Soviética. De la evacuación al retorno (1937-1999) de Madrid. 1999. Fundación Largo Caballero. Hª Social y del Movimiento Obrero.

·Diario Oficial del Ministerio de Marina.

·Elpátievsky, Andrey Valerianovich: «La Emigración Española en la URSS. Historiografía y Fuentes, Intento de Interpretación». <http://www.exterior21.org/publicaciones/08%20Yelpatievski%20FINAL.pdf>

·Hernández Conexa, Ricardo e Ibáñez Rubio, Miguel. «El acorazado Jaime I» Cartagena Histórica. Cuaderno monográfico nº 4. Edit. Aglaya

·Iordache Câtstea, Luzia: «El exilio de los pilotos y marinos españoles en la Unión soviética». Inst. Ciencias Políticas y Sociales/Universidad de Barcelona, 2013. Trocadero nº 25 pp. 81-101. <https://revistas.uca.es/index.php/trocadero/article/download/1970/1815/0>

·Iordache Câtstea, Luzia: «Vidas y destinos. Los marinos republicanos del Gulag». Drassana, 18. 2010. <https://core.ac.uk/download/pdf/39096823.pdf>

·Laruelo Roa, Marcelino: «Muertes Paralelas: El destino trágico de los prohombres de la República». Xixón, 2004.

·Moreno Izquierdo, Rafael: «Los niños de Rusia. La verdadera historia de una operación retorno». Edic. Crítica. Barcelona 2017

·Vilanova, Antonio: «Los olvidados. Los exiliados españoles en la segunda guerra mundial». Ed. Ruedo Ibérico. París 1969

·Young, Glennys: «¿Sujetos peligrosos? Repatriados españoles desde la URSS en la Provincia de Vizcaya, 1956-1963». Cuadernos De Historia Contemporánea, 38, 103-127. <https://doi.org/10.5209/CHCO.54292>

<http://www.mgar.net/docs/gcivil.htm>

https://benitosacalugarodriguez.blogspot.com/2016/03/los-marinos-del-acorazado-jaime-i-en_31.html

<https://kaosenlared.net/sangre-y-represion-en-ferrol-epilogo-del-18-de-julio-de-1936/>

33 A partir do 1957, a gubernamental Comisión Coordinadora de Repatriación, para evitar problemas cos retornados de Rusia, toma en serio as vantaxes políticas e sociais de que este colectivo conseguira introducirse rapidamente no mercado laboral e para iso articula enlaces con empresas, propietarios de vivendas, etc.

34 Todos eles fillos de irmáns do seu pai Angélico Mauricio.

35 Ou Obninskaya, a 100 km de Moscova. Andrey Valerianovich Elpátievsky, «La Emigración Española en la URSS» páx. 205-224-233-234.

36 «Volver» (letra de Lyrics) que popularizou Carlos Gardel: “... Sentir / que es un soplo la vida / que veinte años no es nada...”